

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

НАУКОВА РОБОТА

**НА ТЕМУ: «ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ З МЕТОЮ
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ»**

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1. Теоретико-методичні підходи до формування інвестиційної політики	
1.1 Теоретичні засади формування раціональної інвестиційної політики ..	7
1.2 Конкурентоспроможність країни	10
1.3 Джерела інвестування в розвиток держави.....	11
Розділ 2. Сучасний стан конкурентоспроможності країн світу з урахуванням їх інвестиційної політики	
2.1 Досвід розвинених країн світу, щодо формування інвестиційної політики	13
2.2 Оцінка конкурентоспроможності України та країн світу	15
2.3 Проблеми формування інвестиційної політики з метою підвищення конкурентоспроможності країни	18
Розділ 3. Пропозиції щодо формування інвестиційної політики задля підвищення конкурентоспроможності України	
3.1 Шляхи покращення інвестиційної активності	21
3.2 Шляхи покращення конкурентоспроможності України	23
3.3 Формування стратегії конкурентоспроможності України	25
Висновки.....	27

АНОТАЦІЯ

Актуальною проблемою, що постає перед Україною є обґрунтування напрямків підвищення конкурентоспроможності та завоювання міцних позицій на міжнародному ринку. Адже забезпечення конкурентоспроможності економіки є пріоритетним завданням будь-якої держави, яка дбає про місце на світовому ринку та своє економічне зростання.

Нестача національного капіталу та необхідність проведення реструктуризації підприємств, з одного боку, та потреба у скороченні технологічного розриву — з іншого, актуалізують для України питання залучення іноземних інвестицій.

Метою роботи є обґрунтування важливості формування інвестиційної політики задля підвищення конкурентоспроможності України.

Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні теоретичних підходів до визначення сутності поняття управління інвестиційною діяльністю конкурентоспроможності продукції, підприємств, регіону та держави в цілому. Запропоновано розглядати управління інвестиційною діяльністю як процесу організації, мотивації, планування та контролю за реалізацією інвестиційних проектів на основі вибору найбільш ефективних шляхів розвитку підприємства в розрізі фінансово-інноваційної стратегії підприємства, що забезпечить йому виробництво конкурентоспроможної продукції та, як наслідок, конкурентоспроможність підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках та конкурентоспроможність регіону та держави.

Удосконалено принципи інвестиційної політики, які, на відміну від існуючих, включають принципи: максимізації ефективності інвестицій; незалежності та самостійності вибору інвестиційних проектів; контролю інвестиційного процесу; правового захисту інвестицій; системного підходу, пріоритетності та ефективності, що дозволить не лише підприємствам, а й регіону та державі ефективно управляти інвестиційною діяльністю задля досягнення цілей та підвищення їх конкурентоспроможності.

Удосконалено визначення сутності поняття конкурентоспроможність держави як процесу отримання переваг за макроекономічними показниками, підвищення добробуту населення, свободи ведення бізнесу в сучасному економічному просторі, що дозволяє в умовах міжнародної інтеграції мати економічне зростання, яке направлене на забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.

У роботі розглянуто теоретичні підходи щодо формування конкурентоспроможності та інвестиційної політики підприємств в Україні. Акцентовано увагу на оцінці сучасного стану конкурентоспроможності України та інших країн світу. Проаналізовано стан та тенденції інвестицій в Україну. Виконано аналіз конкурентоспроможності України. Встановлено, що підвищення конкурентоспроможності країни має за собою, як наслідок, збільшення інвестицій. Визначено, що необхідність сталого економічного зростання, що сприяє підвищенню продуктивності, залишається критично важливим для підвищення рівня життя. Запропоновано шляхи підвищення конкурентоспроможності України. Наведені точки зору В. Білик, віцепрезидента інвестиційної компанії A7 CAPITAL, директора економічних програм Центру Разумкова Василя Юрчишина та А. Вігірінського щодо необхідності інвестицій та проблем, що зараз існують. Внесено пропозиції щодо надання податкових пільг на ефективні прямі інвестиції.

Результати наукового дослідження опубліковані в збірнику наукових праць «Економічний простір» 2019 р. №10 – с. 58-70 та у збірнику XV Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» 2020 р. – с. 273-275.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Конкурентоспроможність, покращення конкурентоспроможності, інвестиційна політика, інвестиції, інвестиційна привабливість підприємства, джерела інвестування, проблеми.

ВСТУП

Інвестиції відіграють важливу роль в економіці будь-якої держави. Вони є одним із визначальних показників розвитку економіки. Для повноцінного розвитку в Україні недостатньо власних фінансових ресурсів, тому активізація інвестиційних процесів сьогодні є актуальною проблемою. Завдяки інвестиціям підвищується рівень життя населення та конкурентоспроможність країни, міцнішають її позиції на світовому ринку. Тому дослідження інвестиційного середовища, виявлення та вирішення проблем щодо ефективності інвестиційних процесів є важливим кроком для економічної стабільності та розвитку країни в цілому. Поліпшення інвестиційного клімату збільшить інтерес інвесторів, а залучення, в першу чергу, довгострокових інвестицій дасть можливість країні підвищити свій рівень розвитку.

Рівень інвестицій значно залежить від економічної привабливості підприємств України, адже конкурентоспроможні підприємства це важливий фактор успіху інвесторів.

Формування інвестиційної привабливості країни необхідно для забезпечення її конкурентоспроможності, вирішення соціальних проблем. Ефективне використання в національній економіці прямих іноземних інвестицій може стати важливим чинником прискорення темпів економічного зростання, оптимізації відтворювальної структури господарства, вирішенню багатьох інших стратегічних завдань.

Іноземні інвестиції мають вагоме значення для розвитку країни, адже вони активізують інвестиційний та інноваційний процеси, сприяють розвитку малого і середнього бізнесу, що, в свою чергу, підвищує продуктивність праці й у кінцевому результаті зростає рівень добробуту населення. Але, виходячи з досвіду інших країн світу, іноземні інвестиції можуть не тільки не розвивати країну-реципієнта, а й спричинити економічну кризу.

Залучення саме довгострокових інвестицій зможе підвищити рівень країни на світовому ринку, а інвестиції з боку держави зможуть стабілізувати економіку та створити сприятливе середовище для подальшого інвестування.

Для України важливими є інвестиції від технологічних лідерів та тих країн, що є спеціалістами у виробництві товарів зі значною часткою доданої вартості, наприклад, Франція, Німеччина, Італія, США, Японія

Зміст інвестиційної політики можна сформулювати так: вивчивши теоретичні підходи до визначення сутності поняття інвестиційна політика, пропонуємо в подальшому розглядати її як процес формування, реалізації і контролю найбільш ефективних інвестиційних проектів на засадах економічного розвитку та досягнення соціальної відповідальності.

Накопичені іноземні інвестиції — це один із показників, що відображає рівень ступінь інтеграції країни у світову економіку, розвиток її зовнішньоекономічних зв'язків та прагнення до створення відкритої, експорт орієнтованої моделі економіки. Україна істотно відстає в цьому плані від більшості країн з перехідною економікою.

Світ знаходиться на переломному етапі в соціальній, екологічній та економічній сферах. Уповільнений ріст, зростаюча нерівність і прискорена зміна клімату створюють умови для відповідної реакції проти капіталізму, глобалізації, технологій і еліт. В системі міжнародного управління спостерігається тупик, а зростаюча торгова і геополітична напруженість посилюють невизначеність. Це стримує інвестиції та збільшує ризик шоків пропозиції: збоїв в глобальних ланцюжках поставок, раптових стрибків цін або перебоїв в доступності ключових ресурсів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Теоретичні засади формування раціональної інвестиційної політики

Інвестиційна привабливість складається з ряду фінансово-економічних показників, що оцінюють зовнішнє середовище, рівня позиціонування на ринку, а також показники забезпеченості ресурсами, рентабельності продукції, кількості персоналу, завантаженості виробничих потужностей, зносу основних засобів, наявності основних та виробничих фондів, потенціал кінцевого результату, тобто наскільки ефективно буде вкладати кошти в подальший розвиток підприємства тощо. Переважним показником є фактор отримання стабільного доходу протягом тривалого періоду. Важливим критерієм у прийнятті інвестиційного рішення є факт ризику і його наслідки.

Інвестиційна політика держави є механізмом впливу на функціонування підприємств а економіки в цілому. Саме ефективність використання методів впливу дозволить отримати позитивний результат.

Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні теоретичних підходів до визначення сутності поняття управління інвестиційною діяльністю конкурентоспроможності продукції, підприємств, регіону та держави в цілому. Запропоновано розглядати управління інвестиційною діяльністю як процес організації, мотивації, планування та контролю за реалізацією інвестиційних проектів на основі вибору найбільш ефективних шляхів розвитку підприємства в розрізі фінансово-інноваційної стратегії підприємства, що забезпечить йому виробництво конкурентоспроможної продукції та, як наслідок, конкурентоспроможність підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках та конкурентоспроможність регіону та держави.

Для впливу на ефективність інвестиційної діяльності, держава використовує такі інструменти впливу як: амортизаційна політика; грошово-кредитна політика; податкова політика; науково-технічна політика.

Цілями раціональної інвестиційної політики є: стимулювання підприємництва; мінімізація ризикованості бізнесу в державі; підтримка реалізації проектів, необхідних для інтенсивного економічного розвитку держави; створення сприятливого ділового клімату; спрощення процедури входження в державну економіку для іноземних інвесторів; удосконалення соціально-гуманітарної сфери.

Через обмеженість власних інвестиційних ресурсів, важливим напрямком інвестиційної політики є залучення приватних та іноземних інвестицій.

Для тих підприємств й організацій, що є відносно незалежними від інвестиційної політики держави, формування її напрямів здійснюється на основі цілей компанії. Наприклад: покращення умов праці чи інші заходи, що збільшать прибуток підприємств і організацій, вдосконалення технічної оснащеності виробництва чи системи управління підприємством.

В основному, визначають три основні напрямки формування інвестиційної політики підприємства:

- фінансові інвестиції – це інвестиції, терміном більше, ніж один рік, що передбачають вкладення у різні грошові та фондові інструменти інвестування, основному цінні папери;
- реальні інвестиції – основний напрям інвестування, що передбачає вкладення коштів у реальні матеріальні активи, зазвичай в оновлення основних засобів підприємства;
- інноваційні інвестиції – інвестиції у нематеріальні активи, що дають змогу впроваджувати сучасні наукові досягнення на підприємствах [1].

Розрізняють такі напрями інвестування:

- інвестування в активи задля отримання доходів за рахунок різниці між ціною їх реалізації в порівнянні з ціною придбання - політика зростання;
- інвестування в придбання акцій, облігацій, депозитних сертифікатів з метою отримання доходів у вигляді процентів, дивідендів політика доходів;
- політика доходів і зростання одночасно.

Розробка інвестиційної програми включає в себе наступні етапи:

- здійснюється оцінка окупності та рентабельності всіх пропонованих проектів і потім вибираються найбільш ефективні;
- розраховується приблизна потреба у фінансуванні, і визначаються доступні джерела залучення інвестицій;
- встановлюється певний період інвестування, визначаються основні напрямки діяльності та головні питання, для вирішення яких будуть виділені кошти в першу чергу.

Підприємство для більш ефективного управління підприємством та прийняття господарських рішень, в залежності від поставлених цілей, спирається на певні принципи задля досягнення цих самих цілей та підвищення ефективності діяльності (рис. 1.1).

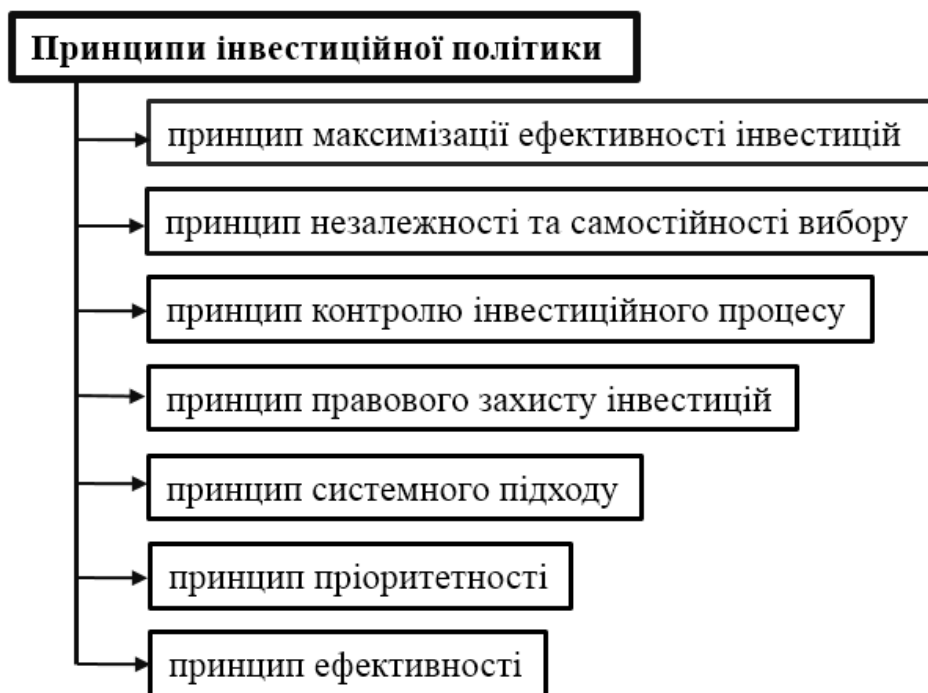

Рисунок 1.1 Принципи інвестиційної політики

Узагальнено автором на основі [2].

1.2 Конкурентоспроможність країни

Всесвітній економічний форум, який вимірює конкурентоспроможність країн з 1979 року, визначає його як «набір інститутів, політики і чинників, які визначають рівень продуктивності країни» [3].

Найважливішою передумовою конкурентоспроможності країни є активна діяльність держави, яка визначає та реалізує стратегію конкурентоспроможності, встановлює правила ринкових відносин.

У 1990-х роках країни СНД не шукали шляхи підвищення конкурентоспроможності, а зверталися до держави з проханнями про субсидії та різні види протекціонізму. Зараз ці країни мають неповноцінний ринок, а держава не займає гідні місця у сучасній економіці. Вона не виконує важливі для цивілізованого ринку а економічного піднесення функції, наприклад, функції створення конкурентного середовища та зміцнення фінансової, грошової й платіжної системи. Держава має розробляти закони та сприяти їх дотриманню, реалізовувати ефективну політику щодо прибутку та соціального захисту, підтримки внутрішнього ринку та підприємств.

Згідно з концепцією «ефективної конкуренції», розробленої П. Баумолем, вихід на ринок сторонніх підприємців спонукатиме інших до конкурентної поведінки. Ринкове господарство кінця 1990-х років значно відрізнялося від планового соціалістичного способу виробництва. Незважаючи на змагання підприємств за виконання планових завдань, це було лише формальністю, аніж ефективним методом визначення найкращих [4].

Оскільки конкурентоспроможність є невід'ємною частиною глобального розвитку країни, пропонуємо її розглянути як процес отримання переваг за макроекономічними показниками, підвищення добробуту населення, свободи ведення бізнесу в сучасному економічному просторі, о дозволяє в умовах міжнародної інтеграції мати економічне зростання, яке направлене на забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.

1.3 Джерела інвестування в розвиток держави

З метою формування інвестиційної політики підприємству доцільно визначитися із джерелами фінансування та можливістю управління ними.

Різновиди внутрішніх джерел інвестування наведено на рис. 1.2.

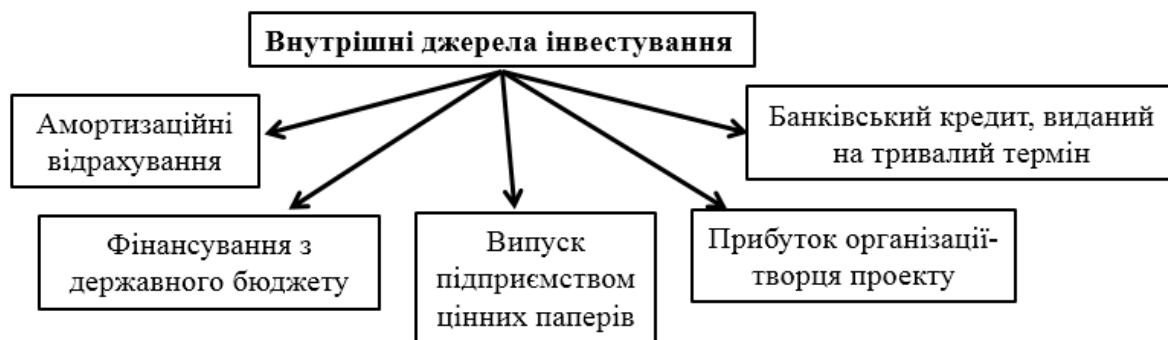

Рисунок 1.2 Різновиди внутрішніх джерел інвестування

Узагальнено автором на основі [5]

До зовнішніх джерел фінансування відносяться прямі іноземні джерела інвестицій. Особливо велику роль вони відіграють в житті тих держав, які тільки розвиваються і не можуть забезпечити себе матеріальними благами для інвестиційних вкладень. Таким країнам необхідно підтримувати свою інвестиційну привабливість і постійно шукати іноземних інвесторів.

Зовнішнє джерело фінансування – це можливість для держави доповнити менш цікаві для неї галузі додатковими фінансовими надходженнями [5].

Різновиди внутрішніх джерел інвестування наведено на рис. 1.3

Рисунок 1.3 Різновиди зовнішніх джерел інвестування

Узагальнено автором на основі [6] *Ошибка! Источник ссылки не найден.*

Поєднання декількох або всіх нижче перерахованих методів робить фінансування більш повним і гнучким.

Основні методи фінансування інвестицій такі:

Перший метод - отримання грошей на проект у вигляді кредиту. Найкращим виходом буде довгостроковий кредит, який можна отримати в банку або у приватної особи. Це порятунок для тих підприємств, які не в змозі постійно підтримувати свою рентабельність і постійний рівень доходу.

Другий метод - забезпечення коштами із застосуванням основних схем ринку капіталу. Таке фінансування можна забезпечити за допомогою двох механізмів: часткове, де основну роль грає продаж акцій і залучення таким чином нових власників в проект, та боргове фінансування, що здійснюється за рахунок продажу облігацій.

Третій метод - виділення коштів з якоїсь частини державного бюджету. Якщо проект вигідний державі, підвищує інвестиційну привабливість регіону, то доцільно оформити отримання грошових коштів з держбюджету.

Четвертий метод - фінансування за рахунок власних коштів. В цьому випадку гроші для реалізації проекту виділяються підприємством, яке розробило проект і намагається втілити у життя. Цей спосіб діє тільки для невеликих і недорогих проектів [7].

З урахуванням досвіду розвинених країн світу та думки економістів, пропонуємо розширити можливості впливу інвестиційної політики на економічний розвиток підприємств. Інвестиційна політика підприємства передбачає: визначення необхідного об'єму інвестиційних ресурсів і оптимізації структури їх джерел; мінімізацію фінансових ризиків інвестування; дослідження і врахування умови зовнішнього інвестиційного середовища і кон'юнктури інвестиційного ринку; забезпечення ліквідності інвестицій; формування окремих напрямків інвестиційної діяльності підприємства у відповідності із стратегією його економічного розвитку; забезпечення високої ефективності інвестицій; формування і оцінка інвестиційного портфелю підприємства забезпечення шляхів прискорення реалізації інвестиційних програм; пошук окремих об'єктів інвестування і оцінка їх відповідності напрямком інвестиційної діяльності підприємства [8].

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН СВІТУ З УРАХУВАННЯМ ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1 Досвід розвинених країн світу, щодо формування інвестиційної політики

Перше місце за обсягами залучення іноземного капіталу до країни займає США. Регіональна влада у цій країні має не меншу відповідальність щодо стимулювання інвестицій, ніж держава.

Сьогодні можна виділити численні характеристики американської економіки у реалізації інвестиційної політики: забезпечення високого потоку інвестицій у країну за допомогою регіональної та державної політики; податкове та інвестиційне законодавство на високому рівні; високий рівень контролю за іноземними інвестиціями задля запобігання зловживань (корупції, порушень кредитно-фінансових угод чи інших законодавчих норм); дворівнева система правового регулювання інвестиційної діяльності; відкритість ринку для інших учасників.

Англійська інвестиційна модель, перш за все, спрямована на захист прав власників капіталу та забезпечення максимально швидкого та безперешкодного накопичення капіталу в інтересах власників капіталу і, зрештою, на збільшення виробництва та споживання. У Великобританії регулювання діяльності спеціалістів фондової біржі є максимально відокремленим від держави; прийняття та реалізація інвестиційних рішень відбувається на приватній основі; система регулювання процесу інвестування спрямована на захист прав власників капіталу.

Японська модель інвестування наголошує на реалізації державної політики проектного фінансування. Японія робить акцент на активному партнерстві держави та приватних інвесторів. Держава контролює банківську сферу та самостійно мобілізує заощадження населення, потім ці кошти на пільгових умовах надає корпораціям в обмін на співпрацю і безумовне дотримання їхніх

зобов'язань. Інвестиції в інфраструктуру пристосовані до потреб конкретних приватних компаній. Координаторами виступають консультативні ради, які організовані державою.

Основні методи регулювання інвестиційної діяльності у вищерозглянутих країнах є:

- пряме адміністративне втручання в інвестиційний процес, що полягає у введенні чи виведенні певних виробничих потужностей шляхом узгодження планів та діяльності найбільших компаній;
- регулювання (підтримка або обмеження) загальної суми інвестицій;
- вибіркова підтримка інвестицій у певні підприємства, галузі та сфери діяльності за допомогою кредитних та податкових пільг, наприклад, інвестиційного кредиту.

Уряди розвинених країн використовують державні інвестиційні замовлення як інструмент регулювання в таких випадках:

- формування інвестиційних пріоритетів відповідно до державних або регіональних інтересів;
- нейтралізації економічних та негативних соціальних наслідків ринкових відносин в інвестиційній сфері;
- виявленні розбіжностей між інтересами компаній, приватного капіталу та держави;
- передбачення невиконання зовнішньоекономічних державних зобов'язань;
- підтримання зайнятості певних підприємств у кризовому становищі на власний розсуд уряду чи місцевих органів влади;
- незацікавлені підприємців і власників капіталу у вирішенні внутрішньодержавних проблем.

Такі методи реалізації інвестиційної політики характерні для більш розвинених країн, у яких міцна ринкова економіка, що продовжує розвиватися. Хоча є і ряд відмінностей у формах регулювання механізму інвестування [9].

2.2 Оцінка конкурентоспроможності України та країн світу

Найбільшим попитом у інвесторів користуються галузі, де можна швидко заробити, особливо не ризикуючи втратити вкладені кошти. Також популярними є галузі, що не потребують довгострокових капіталовкладень і освоєння нових технологій, зокрема фінансовий сектор та сектор нерухомості (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 Найбільші обсяги надходжень ПІІ за видами економічної діяльності 2015-2019рр., млрд дол.

Узагальнено автором на основі [10]

Найбільші надходження інвестицій у 2019 р. Україна отримала від Кіпру, так само як і в попередньому році. За рік ці надходження суттєво знизилися. У 2015-2017 рр. найбільший внесок робила Російська Федерація, хоча у 2017 р. надходження були значно менші (рис. 2.2).

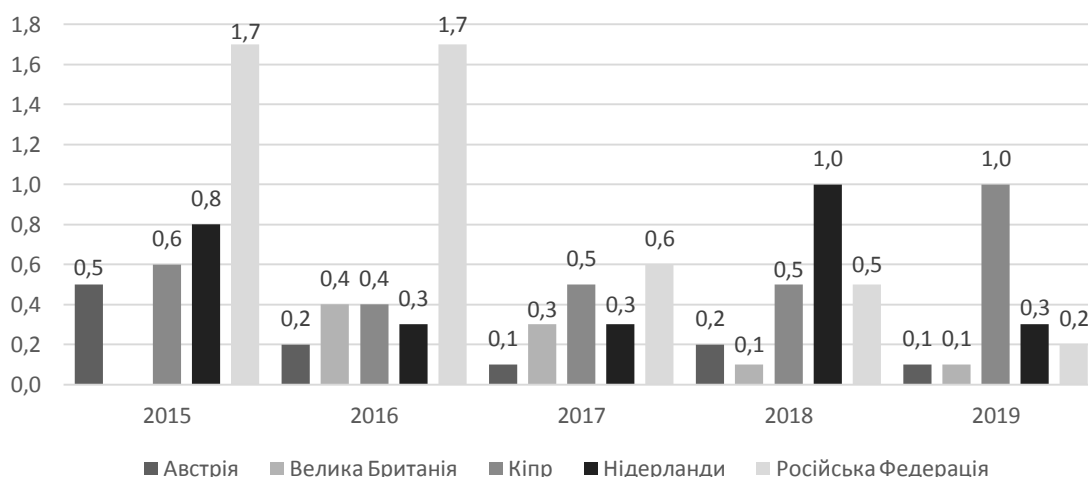

Рисунок 2.2 Найбільші надходження іноземних інвестиції за країнами-інвесторами у 2016-2017 рр., млрд дол.

Узагальнено автором на основі [10]

Рівень інвестицій значно залежить від економічної привабливості підприємств України, адже конкурентоспроможні підприємства це важливий фактор успіху інвесторів. На думку засновника та виконавчого керівник Всесвітнього економічного форуму Клауса Шваба: «Ті країни, які включають у свою економічну політику акцент на інфраструктуру, навички, дослідження та розробки, і підтримують тих, хто залишився позаду, більш успішні в порівнянні з тими, що зосереджені лише на традиційних факторах росту» [3]. Дані щодо оцінки конкурентоспроможності України наведені в таблиці 2.1.

Індекс досліджує взаємозв'язок між конкурентоспроможністю і двома іншими вимірами сталого розвитку - соціальної згуртованістю і екологічною стійкістю. Це показує, що немає ніякого внутрішнього компромісу між конкурентоспроможністю і стійкістю, а також між конкурентоспроможністю і соціальної згуртованістю. Це передбачає «безпрограшний» політичний простір, де можлива продуктивна, низьковуглецева, інклюзивна економіка, і це єдиний життєздатний варіант в майбутньому.

Згідно зі щорічним звітом Всесвітнього економічного форуму, найгірший показник у сфері фінансових систем та у сфері охорони здоров'я, які втратили 19 та 9 позицій відповідно.

Таблиця 2.1 Оцінка конкурентоспроможності України у 2019 році

	Конкурентні позиції	Оцінка 2018	Місце в рейтингу 2018	Оцінка 2019	Місце в рейтингу 2019	Найкраща країна 2019
1	Інституції	46,3	110	47,9	104	Фінляндія
2	Інфраструктура	70,3	57	70,3	57	Сінгапур
3	Впровадження інформаційно-комунікативних технологій	51,0	77	51,9	78	Республіка Корея
4	Макроекономічна стабільність	55,9	131	57,9	133	Декілька країн (33)
5	Здоров'я	72,0	94	65,6	101	Декілька країн (4)
6	Кваліфікація	68,9	46	69,9	44	Швейцарія
7	Ринок товарів	55,3	73	56,5	57	Гонконг
8	Ринок праці	59,5	68	61,4	59	Сінгапур
9	Фінансова система	48,7	117	42,3	136	Гонконг
10	Ємність ринку	62,7	47	63,0	47	Китай
11	Динаміка бізнесу	55,3	86	57,2	85	США
12	Спроможність до інновацій	39,0	58	40,1	60	Німеччина

Узагальнено автором на основі [3]

Показники макроекономічної стабільності та інноваційних можливостей зменшилися на 2 позиції, а показник впровадження ІКТ - на 1.

Позиції України покращились за критеріями "ринок товарів" - з 73-го на 57-ме місце, "ринок праці" - з 68-го на 59-те, інституціональний розвиток" - зі 110-го на 104-те місце

Обсяги внутрішнього ринку та інфраструктура не змінилися.

Україна також піднялась на 2 позиції у сфері освіти та на 1-у позицію за показником розвитку бізнесу.

Країною-лідером став Сінгапур, обігнавши лідера попереднього рейтингу США, які посіли друге місце. До п'ятірки лідерів ввійшли Гонконг (7-ма позиція у 2018р.), Нідерланди та Швейцарія (займала 1 місце 2012-2017 рр.) (табл. 2.2)

Таблиця 2.2 Оцінка конкурентоспроможності країн світу у 2019 році

	Країна-лідер	Оцінка 2018	Оцінка 2019
1	Сінгапур	83,5	84,8
2	США	85,6	83,7
3	Гонконг	82,3	83,1
4	Нідерланди	82,4	82,4

Продовження таблиці 2.2

	Країна-лідер	Оцінка 2018	Оцінка 2019
5	Швейцарія	82,6	82,3
6	Японія	82,5	82,3
7	Німеччина	82,8	81,8
8	Швеція	81,7	81,2
9	Велика Британія	82	81,2
10	Данія	80,6	81,2

Узагальнено автором на основі [3]

2.3 Проблеми формування інвестиційної політики з метою підвищення конкурентоспроможності

За останні 20 років в Україну надійшло приблизно втричі менше інвестицій, ніж до країн-сусідів. Більшість проєктів не було реалізовано, бо інвестори вважають більш привабливими країни з інструментами підтримки боку держави.

Сьогодні існує безліч думок та пропозицій стосовно вирішення проблем вибору оптимальних джерел фінансування інвестицій. Але, на наш погляд, спочатку потребують уваги питання співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел інвестиційних ресурсів та співвідношення приватних і державних інвестиційних джерел. З даних таблиці 2.3 видно, що вагомішу роль мають внутрішні джерела інвестування. У 2019 р. частка власних коштів підприємств та організацій від усього обсягу капітальних інвестицій складала 65,4%, що на 5,4% менше, ніж у попередньому році. Незначним є показник інвестицій за рахунок держави у 2019 році він дорівнював 4,9%, а в 2018 – 3,9%.

Розглядаючи внутрішні джерела інвестиційних ресурсів, треба виділити таку проблему, як співвідношення приватних і державних інвестиційних джерел. Однозначної відповіді на це дискусійне запитання теж немає. Недоречно з'ясовувати, які інвестиції ефективніші – приватні чи державні, без урахування часових рамок та аналізу стану економіки країни (спад, піднесення, криза, повоєнна відбудова).

Таблиця 2.3 Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2015 – вересень 2019 рр., млн. грн.

	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Усього	273116	359216	448462	578726	623979
Кошти державного бюджету	6919,5	9264,1	15295,2	22814,1	30834,5
Кошти місцевих бюджетів	14260	26817,1	41565,5	50355,5	56480
Власні кошти підприємств та організацій	184351,3	248769,4	310061,7	409585,5	408275,7
Кредити банків та інші позик	20740,1	27106	29588,9	44825,4	67232,6
Кошти інвесторів-нерезидентів	8185,4	9831,4	6206,4	1795,5	4663,9
Кошти населення на будівництво житла	31985,4	29932,6	32802,5	34645,7	32422
Інші джерела фінансування	6674,7	7495,5	12941,3	14704,7	24070,2

Узагальнено автором на основі [11,12]

У класичній теорії, за нормальної рівноважної ситуації в економіці домінують приватні інвестиції. Але коли серйозно порушено рівновагу і необхідна мобілізація держави для вирішення завдань, що пов'язані із виживанням країни, вирішенням важливих соціальних проблем, зміцненням позицій у світовому господарстві, здійсненням чергового технологічного прориву, потрібні великі інвестиції з боку держави. У критичних ситуаціях держава повинна стимулювати приватні інвестиції й активно брати участь у цьому процесі. Сьогодні Україні потрібні величезні інвестиції для формування сучасної економіки та рівноваги в країні. Зараз інвестиції йдуть здебільшого за рахунок власних коштів підприємств, чого вкрай недостатньо. В умовах економічної та політичної нестабільності, напружених відносин з найближчим сусідом, пандемії, зубожіння населення та його масового безробіття, держава має стимулювати збільшення приватних інвестицій та самій активно брати участь в інвестиційному процесі.

Співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел інвестування на макрорівні зводиться до вибору між національними та іноземними джерелами інвестування. Внутрішні джерела фінансування формуються за рахунок національних заощаджень, не використаних на поточне споживання. До зовнішніх джерел інвестування відносяться кошти, які є результатом заощаджень в інших країнах. Зовнішні інвестиції поширюють інновації, сприяють розвитку малого та середнього бізнесу, підвищують рівень життя

населення. Але, з досвіду інших країн світу, такі інвестиції можуть й нашкодити державі та спричинити економічну кризу.

Іноземні інвестиції є лише невеликим доповненням до внутрішніх інвестицій. Досвід країн, що створили економічне диво, показує, що акцент на внутрішні інвестиції може забезпечити країні довгостроковий економічний розвиток. Оскільки інвестиційний клімат будь-якої країни визначається насамперед стабільністю її економічної та політичної ситуації, цілком зрозумілим є той факт, що Україну визнано однією з найризикованіших країн Східної Європи щодо вкладання інвестицій. Це обумовлено чинниками, зображеними на рисунку 2.3 [13].

Рисунок 2.3 Негативні чинники інвестиційного клімату України

Узагальнено автором на основі [14]

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

3.1 Шляхи покращення інвестиційної активності

Основними загальнодержавними заходами покращення інвестиційної активності можна визначити наступні:

- усунути негативні чинники правового характеру на законодавчому та виконавчому рівнях влади, які унеможливають ефективне регламентування підприємницької діяльності у залучені та освоєнні інвестицій;
- оптимізувати фіскальну систему та звести до мінімуму авансові платежі, застосувати касовий метод справляння дохідної частини бюджетів;
- забезпечити гнучку податкову політику з метою підвищення зацікавленості інвесторів; доцільним буде звільнити від оподаткування інвестиції впродовж першого року;
- удосконалити порядок сплати мита і зборів при надходженні іноземних інвестицій в Україну;
- впровадити судову реформу, щоб усі були рівні перед законом, а не вибірково;
- створити систему правового захисту іноземних інвесторів від боржників та недобросовісних партнерів, гарантувати захист інвестицій згідно Всесвітнього економічного форуму;
- спростити процедури оформлення документів, що необхідні для реалізації інвестиційних проектів;
- звільнити з управлінських посад близьких людей та залучити професійних менеджерів задля підвищення інвестиційного рівня підприємств, фірм, організацій;

- створити сприятливе середовище для розвитку науковців, щоб припинити їх відтік закордон та реалізовувати інтелектуальний потенціал у середині країни.

Набули подальшого розвитку: шляхи реалізації інвестиційної політики держави, які пов'язані з удосконаленням конкурентоспроможності; удосконалення консультативної та аналітичної роботи у сфері інвестування; удосконалення функціонування інфраструктури ринку інвестицій; усунення порушень антимонопольного законодавства; гарантування прав усіх учасників інвестиційного процесу; усунення протиріч в існуючому інвестиційному законодавстві; спрощення процедури оформлення документів, що необхідні для реалізації інвестиційних проектів; сприяння чесній конкуренції між інвесторами.

На думку директора економічних програм Центру Разумкова Василя Юрчишина, уряд має зробити використання ресурсів, що надходять з міжнародних джерел, максимально відкритим і прозорим. Громадяни чітко бачитимуть напрями використання наявних ресурсів і аналіз результативності. Іноземні інвестори, у свою чергу, повинні бачити, що Україна чесна у використанні ресурсів, що вона готова ефективно їх використовувати, тоді і можливості із залучення ресурсів розширюватимуться [15].

Валентина Білик, віце-президент інвестиційної компанії A7 CAPITAL, вважає, що відсутні прозора незалежна судова система та ефективний механізм захисту права власності, а також наявність політичних ризиків та корупції стають тими перешкодами, що стримують процес інвестування в Україну [16].

На думку економічного аналітика Андрія Вігірінського, є необхідним змінити розуміння поняття «кредиту» як допомоги у політиків та населення. Адже це позика під певний відсоток, а інвестор – це не товариш, але і не ворог. Це лише особа, яка готова вкладати свої вільні кошти для отримання прибутку у майбутньому [16].

3.2 Шляхи покращення конкурентоспроможності України

Звіт Економічного форуму є нагадуванням про необхідність застосовувати цілісний підхід і краще збалансувати короткострокові міркування з факторами, вплив яких відчувається за межами квартальних результатів і виборчих циклів. Наприклад, результати індексу конкурентоспроможності показують, що політика в галузі праці та освіти відстає від темпів інновацій в більшості країн, в тому числі в деяких з найбільших і найбільш інноваційних економік.

Для найменш розвинених країн і тих, що розвиваються, їх крихка економічна основа робить їх дуже вразливими для потрясінь. З огляду на уповільнення темпів скорочення масштабів крайньої бідності і того, що майже половина людства все ще намагається задовольнити основні потреби, в доповіді йдеться про те, що необхідність сталого економічного зростання, що сприяє підвищенню продуктивності, залишається критично важливим для підвищення рівня життя.

Паралельно розгортається кліматична криза, що вимагає невідкладних, рішучих і скоординованих дій з боку політиків. Підтримка економічного зростання будь-якою ціною не може бути єдиною метою.

Стійке економічне зростання залишається найнадійнішим шляхом з убогості і основним двигуном людського розвитку. Протягом останнього десятиліття зростання було стриманим і як і раніше нижче потенціалу в більшості країн, що розвиваються, серйозно перешкоджаючи прогресу в досягненні кількох Цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 року. Ситуація з конкурентоспроможністю 2019 роки не обіцяє нічого хорошого. Окремі країни, гуманітарне співтовариство і всі зацікавлені сторони повинні терміново активізувати свої зусилля.

Індекс глобальної конкурентоспроможності показує, що в процесі економічного розвитку мало детермінізму і фаталізму. Економічне зростання не

відбувається у вакуумі. Для прискорення процесу розробки потрібні деякі базові будівельні блоки, а для його підтримки - ще більше. У нинішніх нестабільних геополітичних умовах і з ймовірним майбутнім спадом підвищення економічної стійкості за рахунок підвищення конкурентоспроможності має вирішальне значення, особливо для країн з низькими доходами.

Тому в міру того, як грошово-кредитна політика починає видихатися, для економіки критично важливо покладатися на податково-бюджетну політику і державні стимули для стимулювання досліджень і розробок, підвищення кваліфікації нинішньої і майбутньої робочої сили, розробки нової інфраструктури і інтеграції нових технологій [3].

Сучасний бізнес неможливо уявити без належного ІТ забезпечення, тому досягнення високого рівня ІТ-спеціалістів збільшить рівень конкурентоспроможності країни. За результатами досліджень Exploring Ukraine IT Outsourcing Industry 2020, Україна є четвертою країною в світі за кількістю сертифікованих ІТ-фахівців (після США, Росії та Індії), та першою в Східній та Центральній Європі в області цифрових технологій та ІТ-аутсорсингу. При цьому, незважаючи на досить високий рівень спеціалістів у цій галузі, розвиток вказаної сфери в нашій країні залишається на первісному рівні [17].

Стимулювання наукового потенціалу – сьогодні країна має Національну академію наук, сотні галузевих науково-дослідних інститутів та інших установ дослідного профілю. Вважаємо, що за належного рівня фінансування та стимулювання Україна здатна зберегти та повернути спеціалістів та виплекати нових якісних науковців.

Створення найбільш сучасного виробництва – його суть полягає в переході від застарілих технологій до створення високооснащених заводів та підприємств, безвідходному виробництві та повторній переробці сировини. Сьогодні використання сучасного виробництва має не глобальний характер, це зумовлено нестачею фінансування та свідомою халатністю людей.

Удосконалення ресурсної бази – сучасний етап розвитку вітчизняної економіки характеризується підвищенням вимог до банківської системи, яка повинна сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності господарського комплексу в умовах поступової інтеграції в європейський та світовий економічний простір. Внаслідок нарощування капіталу банками можна забезпечити підприємства короткостроковими та довгостроковими кредитами, як наслідок – створення нового продукту, робочих місць, додаткових фінансових надходжень до бюджету держави.

Без нових технологій досить важко знизити собівартість, покращити якість, досягнути європейських стандартів та завоювати прихильність споживачів. Тому технології є запорукою конкурентоздатності та опанування нових ринків [18].

3.3 Формування стратегії конкурентоспроможності України

Україні потрібно завершити судову та податкову реформи. Адже найбільших світових інвесторів не приваблює країна, де можна купити необхідне рішення суду. Корумпованість судової системи та відсутність верховенства права найбільше відштовхують іноземних інвесторів. Також необхідно передивитись податкову систему, щоб вивести економіку з тіньового сектору, декриміналізувати бізнес, усунути основи для корупції в економіці та збільшити податкову базу та надходження до бюджету.

Для досягнення інвестицій у розмірі 40 млрд доларів у 2019–2024 роках, усі наявні державні ресурси треба направити на цю мету. На сьогоднішній день в Україні роботою з іноземними інвесторами зайняті більше 20 державних установ, але операційно вони не пов'язані між собою. Їх необхідно пов'язати єдиною ІТ-системою, наприклад, на основі американської платформи ServiceNow, 75% найбільших компаній світу користуються саме нею.

Також необхідно налагодити ефективний зв'язок між українським та іноземним бізнесом. Досвід інших країн світу показує, що саме бізнес приваблює іноземні інвестиції до нових країн. Держава може сприяти цьому, наприклад, надаючи допомогу у спілкуванні з бізнес-асоціаціями, посольствами іноземних країн, міжнародними організаторами виставок тощо.

Вивчивши найкращий досвід у світі, можна застосувати його в Україні. У цьому допоможуть такі державні організації, як Business France, Business Sweden, Business Ireland, UK Trade & Investment, Germany Trade & Invest, Invest in Canada тощо.

Можна також сформувати команду із досвідчених державних службовців чи запросити представників діаспори з інвестиційним досвідом, інших спеціалістів за контрактом на 1-2 роки. Винагорода за гарний результат залучення іноземних інвестицій буде додатковим стимулом. Проте фізична особа підприємець не може бути представником держави, який залучає іноземні інвестиції і захищає національні інтереси, та отримує винагороду за свою роботу від іноземної країни.

Усі ці заходи мають змінити імідж країни, адже зараз в очах інвесторів Україна є найбільш корумпованою країною Європи, незважаючи на великий потенціал.

Щоб це змінити, необхідна спеціальна програма з інформування позитивних змін в Україні за кордоном через діаспору, український бізнес, відомих світових діячів з українським корінням тощо. У 2014–2015 роках така програма вже була розроблена в Адміністрацію президента України, але за браком політичної волі не була реалізована [19].

ВИСНОВОК

Рівень інвестицій значно залежить від економічної привабливості підприємств України, адже конкурентоспроможні підприємства це важливий фактор успіху інвесторів. Україна одночасно приваблює та відштовхує інвесторів. Значний потенціал країни може забезпечити великий притік інвестицій, але наявні проблеми зупиняють цей процес. Подолання корупції, в першу чергу, зміна законодавства та податкові реформи, виведення бізнесу з тіньового сектору дадуть змогу привернути увагу інвесторів. Держава вже приймає заходи щодо реформування законодавства, головне не зупинятися, щоб показати потенційним інвесторам чіткі наміри на вдосконалення. Тому головною метою уряду має стати створення інвестиційно привабливого клімату для України.

Глобальний індекс конкурентоспроможності показує конкурентні переваги країни, є візитівкою країни для потенційних іноземних інвесторів та урядів інших країн. Проблемою формування конкурентоспроможності України, є відсутність комплексної та секторальної стратегій розвитку країни на довгостроковий період. Розробка саме довгострокової стратегії, спираючись на показники індексу конкурентоспроможності, дозволить сформулювати тактичні та стратегічні цілі для уряду України, сприятиме інвестиційній привабливості та підвищенню позицій країни в майбутньому.

Головною метою звіту Економічного форуму є показати необхідність систематичного підвищення конкурентоспроможності, адже висока продуктивність в одній сфері не компенсує низьку продуктивність в іншій. Особливо це стосується інновацій: зосередженість на технологіях може забезпечити «стрибок» економіки країни з низьким та середнім рівнями доходів, але не треба забувати й про старі проблеми розвитку: управління, інфраструктура, освіта.

Інвестиційна стратегія в Україні має орієнтуватись на збільшення частки інвестицій у ВВП, покращення структури інвестиційних джерел та оптимізацію

напрямів їх вкладень. Інвестиції необхідно спрямовувати на відтворення капіталу в реальному секторі економіки, на інноваційний розвиток, що допомогло б Україні інтегруватися у світове співтовариство. При цьому треба забезпечити рівні умови інвестування вітчизняним і зарубіжним інвесторам з одночасним наданням державних (регіональних) гарантій та компенсацій ризику можливих втрат. Як свідчить досвід останніх глобальних фінансових криз, інвестиції у виробничий сектор (промисловість та сільське господарство) є більш стабільною формою вкладання грошей і ресурсів, аніж банківські позики й портфельні інвестиції [20].

Україні необхідна розумна політика стимулювання інвесторів, яка надасть їм гарантії та інші заходи підтримки інвестиційної діяльності, а також наявність необхідної інфраструктури для залучення ресурсів для розвитку інновацій. Це дозволило б державі найбільш успішно інтегруватися в світову економіку, розширити можливості для інноваційних проектів та партнерської діяльності.

Усі заходи, що вживаються владою на різних рівнях для подолання виявлених проблем, повинні бути спрямовані на досягнення чітко визначеної мети, інакше вони втратять актуальність і їх ефективність не вплине на загальний результат. Проблеми та перешкоди в сфері інвестиційної діяльності повинні вирішуватися з урахуванням їх пріоритетності та серйозності в сучасних умовах, а заходи мають вживатися відповідно до визначених пріоритетних напрямів впливу задля досягнення певної мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Суть та загальні засади інвестиційної політики підприємства. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/17nebava_ekonomika_organizaciya_virobni_choyi_diyalnosti/134.htm (дата звернення: 11.10.2020)
2. Інвестиційна політика підприємства. URL: <http://xn----dtbjmwegiok9b3mho.xn--j1amh/%D1%96> (дата звернення: 11.10.2020)
3. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму. URL: <https://www.weforum.org/> (дата звернення: 10.10.2020)
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / за ред.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ. Видавничий центр “Академія”. 2000. 864 с.
5. Джерела фінансування інвестицій. URL: <http://xn----dtbjmwegiok9b3mho.xn--j1amh/%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%> (дата звернення: 10.10.2020)
6. Склад і структура джерел фінансування підприємства. URL: <http://www.finalearn.com/lifers-213-1.html> (дата звернення: 15.10.2020)
7. Фінансування інвестиційної діяльності. URL: <http://xn----dtbjmwegiok9b3mho.xn--j1amh/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%83> (дата звернення: 15.10.2020)
8. Інвестиційна політика підприємства. URL: https://stud.com.ua/22931/ekonomika/investitsiyna_politika_pidpriyemstva (дата звернення: 11.10.2020)
9. Гоцуляк Л. Інвестиційна політика розвинених країн в умовах становлення інноваційної економіки. *Ефективна економіка*. 2014. № 9.
10. Іноземні інвестиції: хто і куди вкладав гроші в Україну за останні чотири роки. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/20/infografika/finansy/inozemni-investycziyi-xto-kudy-vkladav-hroshi-ukrayini-ostanni-chotyry-roky> (дата звернення: 15.10.2020)

11. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010-2018 роки. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ibd/iokjf/iokjf_u10-13_bez.htm (дата звернення: 10.10.2020)
12. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування 2019 року. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ibd/kindj/infin2019_u.htm (дата звернення: 20.10.2020)
13. Федорчак О. В. Проблеми формування основних джерел інвестування в Україні. *Теорія та практика державного управління* 1(56)/2017. Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-1/doc/2/04.pdf> (дата звернення: 23.10.2020).
14. Коваль Н., Терпель Л. Проблеми та шляхи покращення інвестиційної діяльності в економіці України. Економічний аналіз: зб. наук. праць. «Економічна думка». Тернопіль. 2013. Т. 13. С. 56-63
15. Собуцький С. Інвестиційний потенціал України *Вісник*. №22 (880). URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/9900> (дата звернення: 25.10.2020)
16. Ткачук Я. Що шукають іноземні інвестори в Україні. URL: <https://investory.news/shho-shukayut-inozemni-investori-v-ukraini/> (дата звернення: 10.10.2020)
17. Дивакова Г. ІТ-аутсорсинг в Україні в 2020 році - загальний огляд країни. URL: <https://youteam.io/blog/overview-of-ukraine-outsourcing-companies-in-the-it-sector/> (дата звернення: 25.10.2020)
18. Дугієнко Н., Пухирь Я. Конкурентоспроможність України: проблеми та перспективи. *Вісник Запорізького національного університету*. Економічні науки. Запоріжжя, 2016. № 4 (32). – С. 100–107.
19. Барабаш М. Кешбек за інвестора, або як залучити інвестиції в Україну. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2020/02/17/657142/> (дата звернення: 29.10.2020)

20. Аналіз динаміки, структури та джерел фінансування інвестицій. URL: https://pidruchniki.com/18000102/ekonomika/analiz_dinamiki_strukturi_dzherel_finance_anuvannya_investitsiy (дата звернення: 29.10.2020)